

Valitse huolella karjan tärkein eläin!

MAIJU PESONEN | VANHEMPI TUTKIJ, LUKE

Emolehmätuotannon päämääränä on hyvä taloudellinen tulos. Karjan ominaisuuksia parantamalla luodaan edellytykset tuloksen parantamiseen. Oikea, tilan tavoitteisiin sopiva siitossonni on kannattava investointi, joka harvoin maksaa liikaa.

Sonnin valinnassa tulisi osata nähdä tulevaisuuteen. Siksi jo valintatilanteessa on hyvä tehdä itselle selväksi sonnin käyttötarkoitus. Ostetaanko sonni uusien emojen isäksi vai tuottamaan hyvin kasvavia pihvivasikoita? Uudistuseläimien isänä siitossonnin vaikutus näkyy usean sukupolven ajan. Pihvivasikantuotannossa tulos joko onnistuu tai menetetään siitossonnin vaikutuksesta.

Sonnin työ on tiineyttää

Siitossonnin taloudellisesti merkittävin ominaisuus on tiineyttämiskyky. Jos sonni ei pysty tiineyttämään sille osoitettua eläinryhmää halutussa ajassa, osa siihen panostetusta investoinnista on valunut hukkaan.

Sonnin tulee olla sukukypsä, jotta se pystyy tiineyttämään tehokkaasti. Kivesten ympärysmittan avulla voi arvioida sukukypsyyttä. Tiineyttäminen on mahdollista, kun ympärysmitta on keskimäärin yli 30 cm. Ensimmäisellä astutuskaudella tiineyttämiskyky ei kuitenkaan ole huipussaan. Astutusryhmän koko suositellaankin rajoittamaan yhtä suureksi kuin sonnin ikä on kuukausina.

Ensimmäistä kautta astuvan nuoren siitossonnin astumiskyvystä tai halukkuudesta ei ole ennakkotietoja. Nuoren siitossonnin käyttäytymistä tulisikin seurata erityisen tarkasti. Pitää kuitenkin pitää mielessä, että kokenut sonninkin voi menettää astumiskykynsä.

Siitossonnin tulee olla kiinnostunut emoista ja pystyä hyppäämään vaivattomasti. Jos astutusryhmän eläinten kiimat uusivat 21 päivän jälkeen, asiaan on tartuttava välittömästi ja selvitettävä syyt tiinehtymättömyyteen.

Terveenä jaksaa töissä

Siitossonnin hyvä rakenne ja moitteeton jalokaterveys yleensä puoltavat astumiskykyä. Sonnin tulee liikkua vaivattomasti. Hyvä liikkuminen on edellytys sille, että sonni ns. pysyy lauman mukana ja lehmien perässä. Mahdollinen kipu liikkuessaan tai astuessa vähentää ja jopa estää astumisen.

Hyvä toiminnallinen rakenne edellyttää, että luuston kulmaukset ovat oikea-asentoiset. Sonnin painoa kannattelevien olka- ja kinnerniveliä optimaalinen kulma on 45°. Jalkojen suorat linjat edestä katsottuna ja kulmaukset sivulta katsottuna vähentävät olennaisesti sonnin loukkaantumisalttiutta ja sorkkahuollon tarvetta.

Ne tärkeät geenit

Yleensä siitossonnin ostopäätös tehdään oletuksena, että eläimen perinnöllinen taso parantaa jälkeläisten ominaisuuksia. Sonnin perinnöllisestä tasosta ja arvojen luotettavuudesta antavat arvion jalostusindeksit.

On kuitenkin muistettava, että eri ominaisuuksien indeksit ovat ainoastaan arvio. Siihen, miten sonni toimii käytännössä, vaikuttavat ruokinta, ympäristö ja kasvatusolosuhteet. Tietyt sukulinjat ja niiden yhdistelmät tuottavat tietynlaiset ominaisuudet omaavia eläimiä. Kasvattaja on yleensä parhaiten perehtynyt siihen, minkälaista jälkeä perintötekijät jättävät. Siksi sujuva keskusteluyhteys siitossonnin ostajan ja myyjän välillä on suotavaa.

Suunnitelmallinen rotuvalinta

Rotujen ominaisuudet ja tuottopotentialit ovat erilaisia. Siitossonnin valinnalla voi ohjata rotua ja risteytystä parhaan tuloksen saavuttamiseen.

Ensiarvoisen tärkeää on tarkka käsitys siitä, minkälaiset ovat tilan tuotanto-olosuhteet. Emolehmätuotannossa tulos muodostuu sääntämällä ja panostamalla oikeisiin kohteisiin. Tuotannontaso, hedelmällisyys tai vasikoiden kasvu ei koskaan saa kärsiä siitä, että rotu ei sovi tuotantoympäristöönsä. Toisaalta ympäristövaikutus muodostuu suuremmaksi, jos emot ovat jatkuvalla ylikuokinnalla seurauksena liian hyvistä rehuista.

Emolehmien energiantarpeeseen ja kuiva-aineen syöntimäärään voi vaikuttaa rotu- ja kokovalinnalla. Keskikokoiset rodut ovat kooltaan ja ylläpitovaatimuksiltaan vaatimattomampia kuin isot rodut. Tästä johtuen ne soveltuvat paremmin matalan tuotannon ympäristöolosuhteisiin, kuten luonnonlaitumille. Isojen rotujen eläimet tarvitsevat enemmän energiaa ylläpitoon ja tuotantoon, koska niiden tuotannontaso on suurempi. Hyvätuottoisilla peltolaitumilla kannattaa suosia isoja rotuja.

Luomutuotantoon kannattaa valita rotu peltojen tuotantopotentialin perusteella. Toisaalta ruokinnan karkearehualtaisuus voi asettaa rajoituksen nuorten eläinten kasvulle, joka kannattaa myös pitää mielessä.

Suunnitelmallinen risteytys on kohtuullisen nopea tapa parantaa vasikoiden kasvu- ja teurasominaisuuksia. Yksinkertaisimmillaan hyödynnetään emorotujen (angus, hereford, simmental) hyvät emo-ominaisuudet sekä pääterotujen (charolais, limousin, blonde a'quitaine) korkeammat kasvu- ja teurasominaisuudet. Tuotantokarjoissa risteytyksen hyödyntäminen on yksinkertainen tapa parantaa pihvivasikantuotannosta tai loppukasvatuksesta muodostuvia tuloja. ●

Reittiopas siitossonnin valintaan

1. Arvioi oma tuotanto – mitkä ovat karjasi kehittämis- ja jalostustavoitteet?

- Tulevatko uudistushiehot omasta karjasta?
- Asettavatko tuotanto-olosuhteet rajoituksia rotuvalinnoille?
- Tuotantosuunta: Pihvivasikantuotanto / loppukasvatus / jalostus?

Kyllä – Onko tarkoitus käyttää sonnia myös muille emoille?

Vain hiehoille

- Sonni, jolla on keskimääräistä pienempi syntymäpaino ja syntymäpainoindeksi selvästi alle 100, sekä poikimahelpousindeksi yli 100
- Rakenne puoltaa helppoja poikimisia
- Kasvuominaisuudet voivat olla heikot
- Käytä vain hiehoille, ei koko karjalle

Hiehoille ja emoille

- Sonni, jonka syntymäpaino- ja poikimahelpousindeksit noin 100
- Sonnin rakenteen tulee kuitenkin puoltaa helppoja poikimisia
- Muiden ominaisuuksien osalta keskimääräinen suorittaja

Ei – vain emoille

- Poikimahelpousominaisuuksia ei saa unohtaa, mutta painotus voi olla pienempi
- Voit keskittyä karjan tarvitsemiin muihin ominaisuuksiin
- Sonni, joka täydentää ja parantaa tuotantotasa (mm. kasvu, teurasominaisuudet)
- Vältä käyttämästä valittua sonnia hiehoille

3. Sonnin käyttö – Odotetaanko jälkeläisistä uudistushiehoja?

Kyllä

- Emoindeksi yli 100 ennustaa maitoisuutta ja hyviä emo-ominaisuuksia. Tarkastele myös vieroituspainoindeksiä.
- Arvioi sonnin rakenteellista ja tuotannollista kestävyyttä
- Huomioi erityisesti poikimahelpoutta puoltavat rakenneominaisuudet (lantion laskevuus, lavan pehmeys), syvärunkoisuus, emän utarerakenne, jalat ja sorkat sekä pään muoto.
- Helppo luonne!
- Kokoluokka: onko tavoitteena suurentaa/pienentää emojen kokoa?

Ei

- Sonni, jolla on erinomaiset kasvu- ja teurasominaisuudet
- Tarkastele rakennetta kriittisesti. Investoinnin tulisi olla pitkäikäinen ja kestävä.
- Huomioi erityisesti jalkojen ja sorkkien rakenne
- Älä unohda karjasi kehitystavoitteita! Sonnin tulisi täydentää emojen ominaisuuksia.
- Älä jätä tästä sonnista uudistushiehoja

4. Tuotantojärjestelmä – pihvivasikantuotanto vai loppukasvatus vai jalostus?

Pihvivasikantuotanto:

vasikat myydään vieroituksen jälkeen

- Keskimääräistä korkeampi vieroituspainoindeksi, huomioi myös vuodenpaino ja teurasominaisuudet.
- Korkea indeksien tarkkuus, koska muodostuvan vasikkaryhmän tulisi olla yhtenäinen ominaisuuksiltaan
- Hyödynnä suunnitelmallinen risteytys: toisiaan täydentävät rodut, mietityt rotuyhdistelmät

-> Antaa lisäarvoa vasikoiden elinvoimaisuutena, parempina kasvuina vieroitukseen asti ja matalampina emojen ylläpitokustannuksina

Loppukasvatus:

eläimet kasvatetaan itse teuraaksi

- Sonni, jolla keskimääräinen vieroituspainoindeksi
- Painota vuodenpainoindeksiä, tavoitteena erinomaiset kasvu- ja teurasominaisuudet
- Muista suunnitelmallinen risteytys: toisiaan täydentävät rodut, mietityt rotuyhdistelmät

-> Antaa lisäarvoa keskimääräistä korkeampina kasvu- ja teurasominaisuuksina, mutta myös alemmina emojen ylläpitokustannuksina

Jalostus: tavoitteena myydä mahdollisimman moni eläin muualle uudistuseläimiksi

- Tavoitteena eläin, joka vie tuotantoa eteenpäin ja parantaa rodun ominaisuuksia kokonaisvaltaisesti
- Mieti kriittisesti karjasi tavoitteet ja niiden täydentäminen. Tavoittele erinomaista kokonaisuutta
- Erytishuomio sonnin rakenteeseen, ilman näkyviä puutteita
- Taustoitaa sonnin kasvatusolosuhteet ja lähtökärjan eläin, joka vie tuotantoa eteenpäin ja parantaa rodun ominaisuuksia kokonaisvaltaisesti
- Jos tavoiteltua sonnia ei löydy, mieti vaihtoehtoja: keinosiemennys, olemassa olevien sonnien käyttö, kartoita myös vanhemmat siitossonnit.
- Älä tyydy keskinkertaisuuksiin, vaadi parasta!

Kestävät, tuotantoa kehittävät eläinvalinnat = hyvä taloudellinen tulos